

**การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วน
ตำบลดำเนินใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา**

Municipal Solid Waste Management by People's Participation in Dannai Sub-district
Administration Organization, Dankoontod District, Nakonratchasima Province

กรรชิต สกุลแก้ว¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 366 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน....ในรูปสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอนุมาน T-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับดีมาก และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : การจัดการขยะมูลฝอย

Abstract

The research was conducted to study the Municipal Solid Waste Management in Dannai Sub-district Administration Organization, Dankoontod District, Nakonratchasima Province and to study the Municipal Solid Waste Management by people's participation. The samples were the people in Dannai Sub-district Administration Organization, Dankoontod District, Nakonratchasima Province. Totally 366 subjects were randomly sampled for the study. The data were analyzed with SPSS predictive analysis software; descriptive statistics included mean and standard deviation, and as inferential statistics was used T-test and inferential statistics used one-way ANOVA.

¹ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

The results of the study showed:

1. Participation in planning; the sample's opinion level about participation in planning of the municipal solid waste management was on fair level, although Dannai sub-district administration organization opened as opportunity for people to criticize problems and define its importance together through the public space. In addition, the people were also supported by the community to participate in planning of the solid waste management. However, the organization should were pay attention on campaign planning in order to encourage people's participation in the solid waste management owing to people wanted to participate in the exact activity under a good plan.

2. Participation in management; the sample's opinions level was on a high level. People participated in founding a recycle bank and a garbage selling place in their community. Moreover; they not only helped to sort out garbage before throwing or removing but also support to reuse it. They participated in meeting, training, and campaign to remove solid waste which was arranged by organization. The were trained to sort out garbage before throwing away. However, it the organization had suitable management, people were willing to join and their plan would be achieved as well.

3. Participation in evaluation, the sampling's opinion level was on fair level. People knew the overall operation report of the municipal solid waste management. The organization regularly provided planning and evaluation period and also improved the operation to reduce garbage. in addition, the organization supported participation in sharing ideas and solving problems, and they assigned the committee to follow up and evaluate the municipal solid waste management in order to apply for suggestions and adjust the operation.

Keywords: Solid waste management, people's participation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีการขยายตัวของชุมชนเมืองและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายพื้นที่ได้ประสบปัญหาไม่สามารถหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่เหมาะสม ขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำจัดที่เหมาะสม และเกิดความขัดแย้งในการดำเนินการ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นไม่สามารถดูแลและให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดเศษสิ่งของเหลือจากการใช้ ได้แก่ พลาสติก โฟม กระป๋อง ภาชนะบรรจุอาหาร มีปริมาณสะสมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย มีผลโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งของชุมชนที่จะต้องได้รับการบริการจัดการและแก้ไข

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล รวมทั้งการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยโดยอาศัยอำนาจที่กำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนพิเศษ 23 วันที่ 1 มีนาคม 2545 ซึ่งมีรายละเอียดว่าด้วยการบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด การจัดการที่อยู่อาศัย การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยโรงมหรสพ สาธารณะอื่น เป็นต้น แม้ว่าจะได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่การดำเนินการภาระหน้าที่ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนตำบลแต่ละแห่งยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ถือว่ายังห่างเป้าหมายอยู่มาก เพราะปัญหาที่เป็นผลพวงจากการเจริญเติบโตของสังคมทางด้านวัตถุเป็นไปแบบที่ยากจะต้านทานไว้ได้ มูลฝอยที่มาจากวัสดุที่ได้จากการสังเคราะห์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อสนองตอบความต้องการสิ่งที่สะดวกสบายของมนุษย์ การกำจัดขยะประเภทต่างๆเหล่านี้ด้วยกรรมวิธีที่ผิดยังก่อให้เกิดมลพิษมากมาย เกิดสภาพเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค พาหะนำโรค การจัดการที่ขาดระบบที่เหมาะสมและขาดการวางแผนที่ดี จะทำให้เกิดการขยายปัญหาให้เป็นวงกว้างออกไปยิ่งขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ตั้งอยู่ที่เลขที่ 46 ตำบลดำเนิน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน จัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก มีพื้นที่รับผิดชอบ 72.96 ตร.กม. มีหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นตำบลที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ถือว่าเป็นตำบลที่มีการพัฒนาสภาพทั่วไป สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาและมีการแก้ไขปัญหาเสพติดอยู่ในระดับที่ก้าวหน้าสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ด้วยข้อจำกัดด้านรายได้ที่มีน้อย เงินงบประมาณส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง การจัดการขยะที่ถูกวิธีและเหมาะสมจะต้องใช้งบประมาณสูงมากยังไม่สามารถทำได้ในขณะนี้ จากประเด็นปัญหาดังได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจเพื่อที่จะศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยได้ถูกต้องตามหลักทางวิชาการ รวมทั้งเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมต่อการรองรับความเจริญเติบโตในอนาคต โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชน และรวมถึงการลดค่าใช้จ่ายประหยัคงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ

- 1.) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

2.) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาถึงเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนและการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตตำบลด้านใน ระหว่างประชาชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันในรูปการศึกษาเชิงสำรวจ โดยการเก็บข้อมูลนี้มุ่งศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน ซึ่งได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลเมื่อเดือนพฤษภาคม 2559 และมีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาคั้งนี้จะศึกษาถึงการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 4,420 คน

3. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมประชากรที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.) การจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งการจัดการมูลฝอย ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

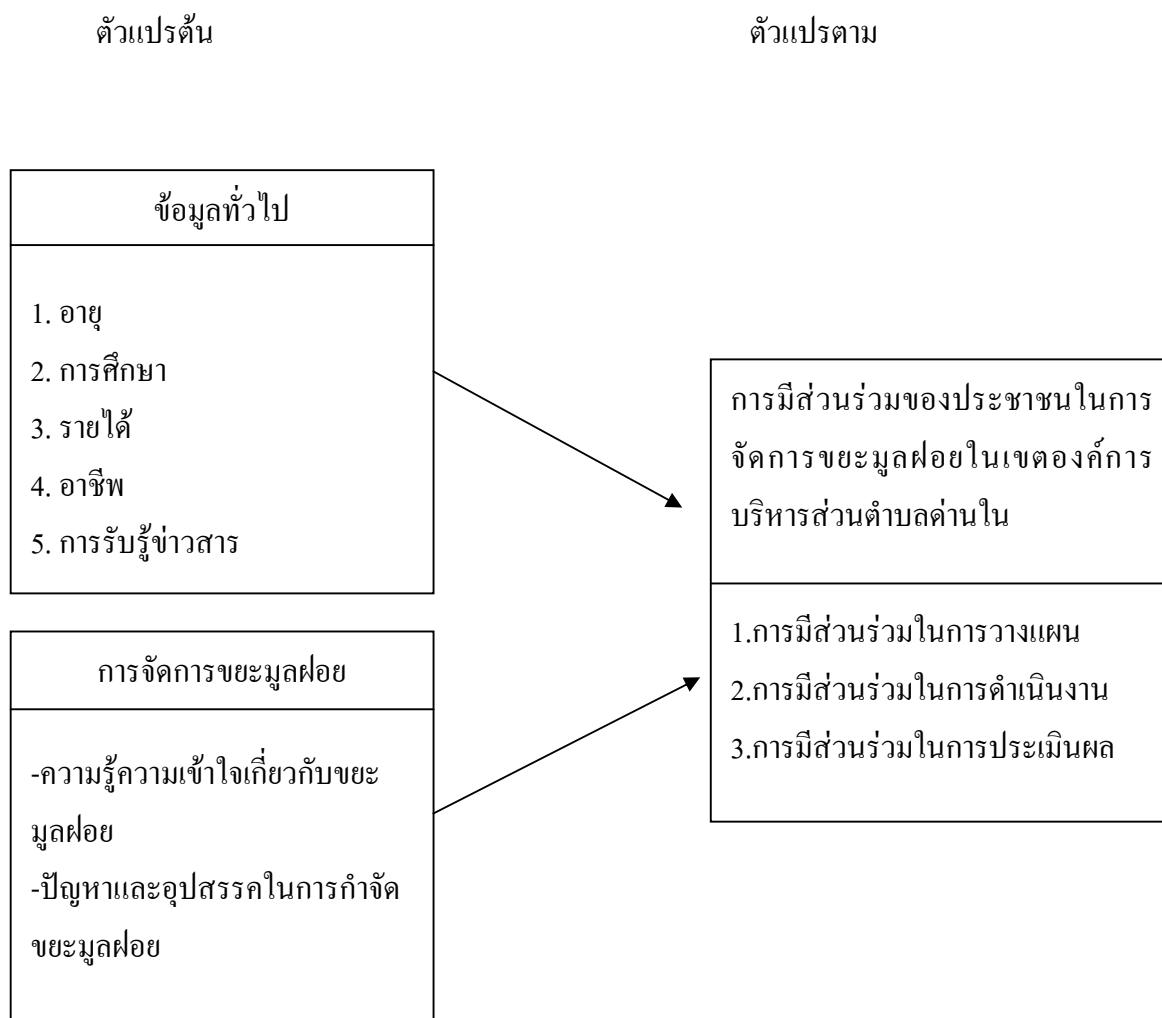
- 1.1 การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย
- 1.2 การคัดแยกขยะมูลฝอย
- 1.3 การขนส่งขยะมูลฝอย
- 1.4 การกำจัดหรือการทำลายขยะมูลฝอย

2.) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.1 การรับรู้ปัญหาขยะมูลฝอย
- 2.2 การวางแผนการบำบัดและการกำจัดขยะมูลฝอย
- 2.3 แสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย
- 2.4 เสนอวิธีการจัดการขยะมูลฝอย
- 2.5 เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะมูลฝอย
- 2.6 สนับสนุนงบประมาณในการจัดเก็บขยะมูลฝอย
- 2.7 เรียกร้องความชอบธรรมเมื่อเกิดปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย

2.8 ปฏิบัติตามกฎระเบียบในการรักษาความสะอาด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินได้เปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการเวที่ประชาคมในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหา ให้ ความสำคัญของการคัดแยกขยะ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานการจัดการขยะ มีการแต่งตั้งกรรมการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย และเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ควรมีการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อความร่วมมือในการจัดการการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าประชาชนได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งธนาคารขยะ สถานที่หรือจุดซื้อขายขยะมูลฝอยในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งหรือกำจัด และนอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ยังมีการส่งเสริมการนำขยะที่ใช้แล้วนำกลับไปใช้ใหม่ ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม อบรม ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน จัดขึ้น มีการส่งเสริมแนะนำการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง หากมีการบริหารงานที่ดีก็จะทำให้การปฏิบัติงานลุล่วงไปด้วยดี ประชาชนเพิ่มความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการรายงานผลการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอย มีการวางแผนและกำหนดเวลาในการติดตามประเมินผลจากองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน อย่างสม่ำเสมอ มีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเพื่อให้สามารถลดปริมาณขยะได้ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามและประเมินผลในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆเป็นไปด้วยดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการขยะมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย โดยเห็นว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน เปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดเวทีประชาคมในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและให้เห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานการจัดการขยะ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย และเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ควรมีการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้ว่าถ้าหากองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญกับการวางแผนว่าจะเลือกปฏิบัติสิ่งใดนั้นจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านนั้นๆ ดังนั้นควรมีการวางแผนที่ดี

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าประชาชนได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งธนาคารขยะ สถานที่หรือจุดซื้อขายขยะมูลฝอยในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งหรือกำจัด และนอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน ยังมีการส่งเสริมการนำขยะที่ใช้แล้วนำกลับไปใช้ใหม่ ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม อบรม ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน จัดขึ้น มีการส่งเสริมแนะนำการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง หากมีการบริหารงานที่ดีก็จะทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้อย่างลุล่วงและประชาชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้มีรับการรายงานผลการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอยต่อชุมชน มีการวางแผนและกำหนดเวลาในการติดตามประเมินผล จากองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนิน อย่าง

สมัครสมาชิก มีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สามารถลดปริมาณขยะได้ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามผลและประเมินผลในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดีนั้นเมื่อดำเนินการแล้วต้องมีการประเมินผลและติดตามผลนั้นๆ เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะให้การดำเนินงานต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ควรมีการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่ประชาชน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ควรมีการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอย
3. มีการจัดการส่งเสริมแนะนำการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง
4. มีการรายงานผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอพร้อมกับประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง
5. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยอย่างทั่วถึง
6. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามผลและประเมินผลในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อรายงานผลการประเมินแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ที่มีความสนใจศึกษา การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล อาจเลือกศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบภาพรวมได้ ตลอดจนเลือกศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ หรือหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มเติมจากที่ได้ศึกษาไว้แล้วในงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารท้องถิ่น ส่วนแผนพัฒนาท้องถิ่น.

คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2546.

กาบแก้ว ปัญญาไทย. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล ตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ, รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

- ขนิษฐ ศรีนนท์. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐ
 ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา,
 2544.
- ชูชีพ สิริ. การจัดการขยะในเขตเทศบาลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐ
 ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- ดิน ปรัชญาพฤทธิ. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. การพัฒนาองค์กรและการวางแผน: กรณีศึกษาต่างๆ.กรุงเทพฯ.สถาบันบัณฑิตพัฒน
 บริหารศาสตร์, 2554.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2535.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น
 พ.ศ.2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา.เล่มที่ 116 (ตอนที่ 114 ก.)
- พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546. (2546, 22 ธันวาคม).ราชกิจจานุเบกษา.เล่มที่ 120
 (ตอนที่ 124 ก)
- พิสมัย บุญเลิศ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ.ปัญหาพิเศษ
 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 บูรพา, 2548.
- เรณา พงษ์เรืองพันธุ์ และประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS For Window.
 (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.2545.
- วิพร เกตุแก้ว. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์. ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ 2.2550.
- วิศาล ศรีมหาวโร. สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.2556.
- สมหวัง ไชยเชียว. ปัญหาในการจัดการงบประมาณตามแผนพัฒนาตำบลของเทศบาลตำบลบุญเรือง อำเภอ
 เชียงของ จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
 การเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2550.
- สุวัฒน์ ฤทธิ์สำเร็จ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย. กรณีศึกษาของชุมชนในเขต
 เทศบาลตำบลบางเสาธง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2544.
- อรทัย ก๊กผล. คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ส
 เจริญการพิมพ์, 2552.
- อลงกรณ์ ปราปไพรี. การจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ.2545-2549) โดยกระบวนการประชาคม :

กรณีศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.